

MIRKO RUPEL

Sredi dela in povsem nepričakovano je junija 1963 umrl literarni zgodovinar in lingvist Mirko Rupel. Z njim je slovenska kultura izgubila človeka, ki je posegal na mnoga kulturna področja in ki se je z vso vnemo posvečal svoji znanstveni disciplini.

Rodil se je 28. avgusta 1901 v Trstu, kjer je dokončal osnovno šolo in gimnazijo, a maturiral je v Ljubljani, kamor se je s starši preselil po zlomu habsburške monarhije. Slavistiko in romanistiko je študiral na ljubljanski univerzi, kjer je leta 1923 tudi doktoriral. Daljši čas se je izpopolnjeval na Sorbonni. Kot suplent in profesor je služboval v Ljubljani, večinoma na klasični gimnaziji. Leta 1946 je postal upravnik Narodne in univerzitetne knjižnice in je izredno uspešno vodil to najvišjo tovrstno republiško ustanovo do prerane smrti. Hkrati pa je prav v tem obdobju, na višku umstvenih sil, na široko razprostrl svojo dejavnost. Poleg znanstvene dejavnosti in službenih dolžnosti je dolga leta z vso prizadevnostjo opravljal pedagoško delo in sodeloval pri strokovnem in organizacijskem delu na področju slavistike in bibliotekarstva. Bil je honorarni predavatelj za odrski jezik na Akademiji za igralsko umetnost in je po 1949 dolga leta predaval na filozofski fakulteti starejše slovensko slovstvo. Več kakor deset let je vodil jezikovne pogovore pri Radio-Ljubljana in marljivo delal v Slavističnem društvu, Društvu bibliotekarjev Slovenije in v Zvezi bibliotekarskih društev Jugoslavije. Bil je sodelavec Slovenske akademije znanosti in umetnosti in se je udeležil, tudi kot predavatelj, vrste slavističnih kongresov ter mednarodnih kongresov in konferenc bibliotekarske stroke.

Trdna predizobrazba in široka razgledanost, izredna delavnost in vitalnost so pokojniku omogočili, da je svoje delo zastavil zelo na široko. Zajelo je namreč vse od priprav šolskih učbenikov, izdaj domačih in tujih pesnikov ter pisateljev, uredniške dejavnosti in drugega do znanstvene dejavnosti. Največ svojih sil pa je posvetil predvsem trem področjem. Na eni strani se je oprijel izdajateljske in prevodno prirediteljske dejavnosti; izdajal je dela naših pesnikov in pisateljev (Prešeren, Gregorčič, Jurčič; Šenoa) in epske narodne pesmi, prevajal je skupaj z A. Gspanom Prešernova pisma in sam Nušičevo Oblast in Nazorjeve Istranke, a prevajal in prirejal je Držiča (Dundo Maroje — Boter Andraž) in Goldonija (Primorske zdrahe, Lažnik). Drugo važno področje njegove dejavnosti je bilo področje slovenske opisne slovnice in jezika. Tu je treba omeniti zlasti njegovo sodelovanje pri obeh izdajah Slovenskega pravopisa (1950 in 1962) in knjigi Slovensko pravorečje (1946) ter Slovenski jezik. Pregled slovenske slovnice (1957). Najobsežnejše in tudi najpomembnejše pa je njegovo literarno zgodovinsko delo, kjer je proučeval prvenstveno obdobje reformacije in protireformacije ter baročno dobo, čeprav so važni tudi njegovi prispevki s področja prešernoslovja in novejšega slovenskega slovstva. Prav tako pa moremo reči, da je Ruplovo delo ne le najobsežnejše in najpomembnejše marveč tudi najbolj samo njegovo prav na področju proučevanja reformacije in protireformacije, ki sta ga znanstveno pritegovali že od disertacije dalje. Tu je opravil mnogo dela, ki ni važno samo za literarno zgodovino, temveč tudi za zgodovino. Objavljal je gradivo, zlasti tekste reformacijskih piscev, a tudi tistih iz baročne dobe.¹ Sistematično je iskal dela slovenskih reformatorjev po evropskih bibliotekah in arhivih in njegova zasluga je, da imamo danes v ori-

¹ Slovenski protestantski pisci, Ljubljana 1934; za šolsko rabo prirejena in skrajšana izdaja Protestantski pisci, Ljubljana 1934; Valvasorjevo berilo, Ljubljana 1926, 1951²; Sacrum promptuarium Janeza Svetokriškega, Ljubljana 1937.

ginalu ali v fotokopijah v Narodni in univerzitetni knjižnici zbrano skoraj vse, kar so napisali slovenski protestanti.² V svojem znanstvenem delu je na osnovi mnogih novih virov napisal številne tehtne razprave, v katerih je osvetlil vrsto problemov iz reformacijske in protireformacijske dobe.³ Višek njegovega znanstvenega dela pa so razprava o Primožu Trubarju⁴ in poglavji Reformacija ter Protireformacija in barok v Zgodovini slovenskega slovstva,⁵ v katerih je dal literarno zgodovinsko sintezo in oceno tega obdobja. Za svoje znanstveno delo je dobil visoka družbena priznanja: Prešernovo nagrado za sodelovanje pri prvi izdaji Slovenskega pravopisa in nagrado Sklada Borisa Kidriča za knjigo o Primožu Trubarju.

Ob vsem tem raznovrstnem in obsežnem delu je Rupel našel še vedno dovolj časa za uredniško udejstvovanje — bil je urednik Znanstvenega vestnika Akademске založbe, sourednik revije Slovenski jezik 1—4 (1938—1941); uredil je, a dal tudi pobudo za Drugi Trubarjev zbornik in urejal za Enciklopedijo Jugoslavije prispevke iz slovenskega slovstva — dalje za to, da je napisal vrsto ocen in informativnih ter priložnostnih člankov, tudi člankov o metodičnih in pedagoških vprašanjih pouka materinščine ter o problemih bibliografije.

S pokojnikovo smrtjo ni nastala samo občutna vrzel povsod tam, kjer je zastavljal svoje delo, marveč je ostalo za njim nedokončanih tudi več del, med njimi nekatera v zaključni fazi, zamrla pa je z njim tudi prenekatera zamisel, ki jo je hotel še uresničiti.

² Prim. Nov izvod Bohoričeve slovnice, Drugi Trubarjev zbornik, Ljubljana 1952; Nove najdbe naših protestantik XVI. stoletja. SAZU, razred za filološke in literarne vede, Dela 7, Ljubljana 1954; Wichtige Funde alter jugoslawischer Drucke in den schweizerischen Bibliotheken, Nachrichten schweizerischer Bibliothekare, 1954; Der grosse und der kleine glagolitische Probezettel von 1560, Welt der Slawen, 1957.

³ Prim. Trubarjevi Artikuli, ČJKZ 6 (1927); Glagolski in cirilski Artikuli in njih razmerje do Trubarjevih, Slavia 8 (1929); H korespondenci Trubar-Bullinger, SR 3 (1950); Primož Trubar in Formula concordiae, Drugi Trubarjev zbornik, Ljubljana 1952; Namestitev Felicijana Trubarja v Ljubljani, ZČ 6—7 (1952—1953); Povabilo in odpoved Gasperju Melissandru — značilna v razvoju slovenskega protestantizma, SR 8 (1955); Prva prekmurska knjiga, Temlinov Mali katekizem, SAZU, Razprave 2, Ljubljana 1956; Truberiana, SAZU, Razprave 3 (1958); Prispevki k protireformacijski dobi 1—18, SR 4, 7, 9, 11 (1951, 1954, 1956, 1958) in vrsta manjših razprav ter člankov v SR in drugod.

⁴ Prvotno besedilo je bilo že leta 1960 objavljeno v zbirki Portreti beograjske založbe Nolit pod naslovom Primož Trubar. Dopolnjeno besedilo pa je dve leti pozneje izšlo v založbi Mladinske knjige pod naslovom Primož Trubar, Življenje in delo, Ljubljana 1962.

⁵ Zgodovina slovenskega slovstva 1, Ljubljana 1956, str. 185—260 in 261 do 325.

Ferdo Gestrin